

Лідія ПРОКОПОВИЧ

ТЕНДЕНЦІЇ ТА СПЕЦИФІКА ВИЯВУ ЗМІН САКРАЛЬНИХ ЛЕКСЕМ У РОМАНІ МИРОСЛАВА ДОЧИНЦЯ «МАФТЕЙ»

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 1 (39) 2018

УДК 821.161.2 – 31 Дочинець 7 Мафтей(045)

Прокопович Л.С. Тенденції та специфіка вияву змін сакральних лексем у романі Мирослава Дочинця «Мафтей»; 16 стор.; кількість бібліографічних джерел – 14; мова українська.

Анотація. В останні роки ХХ та на початку ХХІ століття посилюється увага до культурно-духовного життя, що зумовило активізацію досліджень, пов'язаних релігійною проблематикою. Метою наукової розвідки є дослідження семантико-стилістичних особливостей сакральних лексем у романі закарпатського письменника новітнього періоду Мирослава Дочинця. В процесі різноаспектного осмислення проблем сакрального в художньому дискурсі виявлено структурно-семантичні групи сакральних лексем, визначено їхні ідейно-концептуальні функції. Зазначено, що висока частотність звернень до Бога, наскрізна молитовність актуалізує духовну ментальну пам'ять, допомагає автору акумулювати найвищі християнські цінності. Такий аналіз допоміг глибше зрозуміти своєрідність художнього світу митця, органічність його мовомислення в категоріях сакрального. У подальших розвідках видається перспективним дослідити фразеолого-паремійне поле сакрального в творчості Мирослава Дочинця.

Ключові слова: концепт, лексема, сема, сакральне, Божі заповіді, вербалізація, оніми.

Постановка проблеми. В нашому повсякденному вжитку функціонує чимало слів релігійної лексики, зрозумілих практично кожному вірянину, адже вони позначають важливу для християнина сферу духовного життя. Довгий час сфера сакрального була забороненою для наукового дослідження. Атеїстичне виховання позначилося на українській гуманітарній науці, зокрема мовознавчій. І тільки в незалежній Україні відновилися наукові дослідження релігійного феномену (В. Німчук, Н. Бабич, П. Мацьків, Н. Мех, С. Бібла).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десятиліття в українському мовознавстві з'явилося чимало наукових праць, в яких розглядаються загальні теоретичні питання спеціальної релігійної термінології. Термінологічна релігійна система української мови вивчалася у різних ракурсах. У сучасних дослідженнях Н. Піддубної, Н. Пуряєвої, І. Бочарової розглянуто окремі лексико-семантичні групи конфесійного стилю: назви релігійних споруд та їх частин (Н. Піддубна), назви богослужбових предметів (Н. Пуряєва), назви релігійних свят (І. Бочарова). Зокрема, Н. Пуряєва розглядає окремі моменти розвитку лексичного і семантичного наповнення молитовного тексту, що дає змогу дослідити напрямки і способи адаптації церковнослов'янської мови на різних ареалах функціонування української мови. Зауважимо, що ця проблема давно перебуває в полі зору дослідників: Ю. Шевельов записував «Отченаш» на різних україномовних територіях як в Україні, так і поза її межами.

Останнім часом українські лінгвісти активно вивчають вплив Біблії на українську мову. Художньо-поетичні засоби текстів Біблії аналізували Л. Кедь, М. Лесюк, А. Ковтун, С. Лук'ячук, Н. Гуйванюк, М. Лобачова, А. Галас, Ю. Штибель.

Біблійні крилаті вислови дослідила А. Коваль [7], бібліїнонімну фразеологію В. Денисюк [3], трансформацію бібліїчних висловів у художньому

тексті М. Скаб [12], біблійні алюзії як засіб вираження авторського задуму Ж. Колоїз [9].

Біблійна алюзія – це перенесення біблійної події, персонажа, явища властивості і т. ін. у новостворений текст, у якому алюзивний репрезентант виступає знаком ситуативної моделі, що з нею ситуативно співвідноситься спродукований мовленнєвий витвір [9].

В. Кононенко, аналізуючи українські переклади Біблії та мову художньої літератури, слушно зауважує, що «включення біблеїзмів у художні тексти, опанування високою манерою релігійної літератури суттєво стимулювали мовне збагачення творів красного письменства» [10, с. 74], наводить цікаві приклади введення до художнього тексту окремих біблеїзмів, які «навіть позбавлені безпосереднього зв'язку з біблійними сюжетами [...]», залишаються біблеїзмами до того моменту, поки в них зберігається віддалений елемент «біблійності», свого роду архисема «релігійність» [10, с. 82].

Л. Баранська, проводячи лінгвістичні студії над знаковими сакральними образами у творі Марії Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна», додає і глибоку закоріненість авторського мовомислення у Святому письмі і вербальну розпростореність на обширах сакрального. «У реалістичному щоденниковому дискурсі Марія Матіос повертає багатьом сакральним номенам первісну семантику і водночас пропонує нові інтерпретації сакральних символів, реалізуючи не лише своє мистецьке право, а й свій обов'язок створити правдиву картину подій, суголосну розумінню релігійної людини та її духовним пріоритетам [2, с. 70].

І все ж поза увагою мовознавців залишилася значна кількість сучасних художніх дискурсів, де було б визначено місце і роль сакральної лексики у розвитку структурної, семантико-стилістичної організації тексту.

«Мова епічних творів має магічну силу: вона переносить читача у конкретний історичний

час, робить його свідком подій, про які розповідає автор, водночас слововживання письменника – це певний часовий зріз української літературної мови з її народнорозмовними, книжними, фольклорними джерелами, з фіксацією нових мовних явищ, спричинених міжмовними, міжкультурними контактами, а також пошуками індивідуального мово-вираження» [6, с. 6]. В цьому контексті не менш важливим є питання про місце і роль сакральної лексики в епічному творі. Для аналізу ми обрали роман новітнього закарпатського письменника Мирослава Дочинця «Мафтей».

Мета дослідження та формулювання завдань. Мета розвідки – окреслити тенденції і специфіку вияву змін сакральних лексем у романі Мирослава Дочинця «Мафтей». Аналіз передбачає виконання таких завдань: виявити сакральні лексеми в творі; простежити їх логіко-поняттєве моделювання; з'ясувати зміст трансформованих фразеологізмів з компонентом *Бог* та роль і значення біблійних сюжетів розвитку структурної, семантико-стилістичної організації тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі різноаспектного осмислення проблеми сакрального в художньому дискурсі ми виявили біблійні антропоніми (*Бог, Ісус Христос, Господь, Син Божий, Ісус Назорянин*), ойконіми (*Єрусалим*), лексеми на позначення атрибутів церкви (*хрест*), слова – назви обрядів (*проща*); слова на позначення дій та станів людини, що мають стосунок до релігії (*молитва, молитися*), лексеми на позначення споруд для богослужіння (*храм, церква*), трансформовані фразеологічні конструкції з компонентом *Бог*, біблійні сюжети і т. ін..

Логіко-поняттєве моделювання сакральної лексики дозволило виділити лексеми *Бог, Ісус Христос, Господь, Син Божий, Ісус Назорянин*.

Бог у біблійному значенні – «творець всього сущого, що керує світом і вчинками людей; в образному вживанні – носій найвищих людських ідеалів, моральної довершеності, утілення ідеї людського щастя, справедливості» [11]. Могутність і велич Бога настільки вражаючі, що не можуть бути до кінця зрозумілими обмеженим людським розумом. Уявлення людини про Бога, яким би правильним і глибоким воно б не було, не може бути вичерпним. Відома біблійна оповідь про прохання Мойсея до Господа показати своє обличчя, сляиво якого настільки вразило, що Мойсей вигукнув: «Дивен еси, Господи!» Отже, особливе місце в творі посідає змалювання образу Ісуса Христа: *І чернець урочисто поклав перст на розсип карбів уста його самі собою заговорили: «Я чув, о Цезарю, що ти багнеш знати про добродесного мужа, нареченого Ісусом Назорянином і на котрого нарід взорить яко на пророка, яко на Бога, і про котрого ученики його кажуть, що він Син Божий, Син творителя Неба і землі. Істинно, Цезарю, щоденно чую про сього мужа чудесні речі. Одне слово, Він повеліває мертвим вставати і ціляє недужих.*

Він середнього зросту, на позір – добрий і шляхетний, що відбито і на полицчі Його, і в стрічних мимохідь ізроджується до нього приятель і пошана, його волос од вух має барву зрілих оріхів і лягає на плечі ясним шовком; посеред голови проділ за звичаєм назарян. Чоло гладке, твар без зморшок і чиста, борода його витка і оскільки недовга, то посередині розділена. Погляд очей строгий і має потузу сонячного променя; Ніхто не відважиться проникливо заглянути в них.

Коли Він докоряє, то викликає бентегу, проте, дорікнувши, сам засмучується. Хоч Він і суворий, водночас добрий і лагідний. Кажуть, що ніколи не чули Його голосного сміху, зате виділи, бувало, як Він плаче. Його руки красиві, натхненні й виразні. Бесіду Його рахують присмною і лагідною. Його рідко бачать поміж людей, та коли се стається, держиться Він поштиво і смиренно. Його поведження і манери високогідні. Він гарний. А щодо матері, то вона найвродливіша жінка, яку виділи коли-небудь у сій околії.

Якщо ти прагнеш, о Цезарю, як писав мені недавно, бачити Його, то дай погук і я миттю пошлю Його до тебе.

Хоча Він не має шкіль, зате, як стверджують, володіє повнотою Знаття. Ходить у простих сандаліях на босу ногу і з непокритою головою. Дехто звіддалік бере його на посміх. Та доста їм наблизитися, як нишкнуть і піддаються Його чарам. Подейкують, що в сій окрузі ніколи ще не стрічали такого чоловіка. Юдеї зізнаються, що раніше не було чути про таке вчення, яке вістує Він. Чимало хто каже, що він Бог, інші нашіптують, що Він твій ворог, о Цезарю!

Сі зловмисники, безумовно, непокоять мене найбільше. Я видів і дізнався, що сей чоловік ніколи не зчиняв заколотів і збурення, навпаки – готовий завжди мирити і заспокоювати людей. На випадок чого я готовий, о Цезарю, сповити будь-який твій розказ стосовно Нього. Єрусалим, 7 індікту, 11 місяця [4, с. 129].

У Біблії описані чудеса, здійснені Ісусом Христом: перетворення води у вино, виздоровлення сина царедворця в Капернаумі, вигнання духа нечистого, зцілення прокаженого, воскресіння сина вдови, одужання жінки через доторкування до Ісуса Христа і т. ін.. В нерозривому зв'язку з Богом перебуває і сам письменник, знаючи добре біблійний текст, автор описує не тільки зцілення Ісусом Христом хворих і нужденних, але звертає нашу увагу на намагання повернути людей на істинну віру: *Ісус.... Челядь прийняла Його як чудотворця і край. Воліла, аби її потішав і ціляв. А Він же ніс науку про зусилля, на які треба змогтися, аби сягнути Царства Небесного. І, розчарований, став уникати юрби, шукав самоти. До нього стікалися товпища людей з хворотами. Він ціляв, однак не було кінця – краю тому потокові страждених, що не розуміли природи своєї біди. А Він жадав, аби люди знайшли істинну віру, аби рів-*

няли себе в чистоті й правді – тогди й напасті відійшли волею Отця. «О, роде невірний і розбещений, доки буду Я з вами, і терпітиму вас?» – викрикнув зневірений, що вони зміняться.... Так і було. Його слово не вміщалося в них, і вони ще більше огірчалися, чому сей праведник, можучи, не дає того, що їм хибує. І, вимагаючи, видираючи зцілення, стягували злобу та невдоволення [4, с. 250–251].

Одна із ознак святості Бога – Його смерть на Хресті. «Назва Бог спасіння об'єктивує «заходи» Бога спрямовані на ліквідацію гріха і смерті і поверненню людини в первісний стан – лоно Боже, які категоризуються в Новому Заповіті через перемогу гріха над смертю і воскресінням Ісуса Христа, які даються віруючій людині на вічне спасіння і нове життя» [9, с. 49–50]. Спасіння розглядається як дар Божий – дар любові. Знаю, що найперший лік для плоті – вода, а для душі – Дух-утішитель... І найголовніше: знаю, що людина людину лікувати не годна. Зате, плакаючи цятинку Божого дару, може поправляти в людині те, що підупало, ослабло, надломилось. Себто – підгоувати, підготовлювати до оздоровлення, що доконечно є Божєю волею...Знаю, що ми є те, що думаємо і що їмо. На столі всякчас мають бути яблука, цибуля, овес, буряк, мед, ягоди й горіхи...[4, с. 151]. Як бачимо, Божі якості в аксіологічному вимірі в автора транслуються словосполученнями **Божий дар, Божья воля**.

Пор. іншому контексті: *Намір нікому легко не дається, роби не благородно, а правильно. Роби так, як належить робити в світі людей, але роби се під Божим оком. Не чини зла нароком... А добро...воно може бути і з п'ястуками, з твердими п'ястуками. Життя, неборе, не ділиться на духовне і гріховне. Життя неподільне. Яко людина. Митець звертає увагу, що лексема людина як в Біблії, та і в художньому дискурсі, репрезентує її сутнісні ознаки – єдність і цілісність; не мислиться розділеною на тіло й душу(дух), плотську і духовну основи, преференція духа над тілом є визначальною рисою людини, яка слідує Божим заповідям.*

Спостережено, що в тексті немає безпосереднього звернення до Бога, але все спрямування оповіді відповідає високим покликанням біблійних текстів, сповнене роздумами про очищення душі, а отже, про вічне й Божеське. Характерологічне порівняння *нагла вода (повінь) – судний день* завершується вагомими радісними словами автора:... *Бог занурює нас в глибокі води не для того, аби втопити, а щоби омити* [4, с. 37].

Біблійна легенда свідчить, що людина з моменту створення поділена на дві статі – чоловічу і жіночу, які рівні перед Богом, доповнюючи одне одного, зберігають при цьому особливості, що впливають з їх різного призначення на землі. Головне призначення чоловіка – робота, жінка ж повинна народжувати, бути матір'ю, що пов'язано з болем і стражданням.

А ось фрагмент відомої біблійної легенди в авторському обрамленні: ... *Пам'ятай, що жінка створена не з ноги, аби бути приниженою, не голови, щоб перевершувати, а з боку, щоб бути поруч із тобою, бути рівною. І з-під руки, щоб бути захищеною тобою. І з боку серця, щоб бути коханою...Добра жона – ex caelis oblates. Дар небес.* " [4, с. 214–215].

Функціональне навантаження несуть біблійні імена. Їх інтертекстуальну резонансність простежуємо і в структурній позиції заголовка, і в самому тексті, де вони зазвичай виступають точковими цитатами, що семантично пов'язують авторський вислів з біблійними прототекстом [14, с. 66].

Ймено моє – Мафтей. Чудне навіть на наш велемовний підкарпатський вигін, яким людність протяжить, як вихор у доброму комині. Але ймення не від Бога – від людей. А все людське недовершене. До імені свого я й досі не звик, як пес не звекає до реп'яха за вухом. Чорноризець Авакум нарік мене так, бо заявився я в грішину сю юдоль уночі між днями апостола Матвея і великомученика Фатей. Либонь, аби не уразити жодного із святих, Божий чоловік поєднав їх одним наріччям – Мафтей. Як перст і ніготь. Як стовп і рамено хреста. Таким трибом, народжений у присмерку ночі, ношу я в собі два сонця – дня вчорашнього і дня завтрього І та подвійна світлість мене не сліпить. [...]. Друге моє ймено не наречене, а доточене людьми – Проскурник. Воно теж прийшло завдяки матері. Властиво – рукам її [4, с. 186]. Номен Мафтей Проскурник ще не став частиною сакрального тезаурусу, але в його семантичній частині вже чітко викристалізувався відповідний спектр сем 'дар Божий', 'чесність', 'скромність', 'працьовитість'

Проскурник – від *просфора* (*проскура*), що прийшло в давньоукраїнську мову через церковнослов'янське посередництво з грецької мови; грецьке *προσφορά* – «дар приношення» результат видозміни цього слова на давньоукраїнському ґрунті; найближче до українського слова *проскура* [ЕСУМ, IV, 601].

Дослідження онімів у романі вельми важливе, оскільки в прагматичному плані оніми набувають особливих ономастичних функцій, які базуються на асоціативних зв'язках і відношеннях. Оніми є своєрідними мовним кодом гносеологічної інформації. У тексті згадується значна кількість ойконімів. Ми розглядаємо лише ті, що пов'язані з концептосферою Бог: *Мукачово вважав обітованою землею. Благословен, хто родився і вмер тут. Чому, питали його. Бо ніде стільки лампад не засвічують анголи Господві. (Мабуть, зорі мав на увазі пілігрим). Кожда вулиця тут починається криницею, закінчується горою, а посередині освячена храмом... Ще той челядник прорікував, що прийде час і сей город наречеться новим Єрусалимом* [4, с. 282]. Онім Єрусалим – фонетич-

ний варіант Йерушалаїм («Засновник світу»). Передусім воно номінується як місто Давида. Саме цар Давид був засновником Єрусалиму. Його син Соломон побудував у Єрусалимі храм Господній, куди був принесений Ковчег Завіту, звідси походить інша назва міста – місто Господа, престол Господа. З Єрусалимом пов'язані історичні події: Єрусалим став столицею Південного (Юдейського) царства; центр життя іудеїв після вигнання. До Єрусалиму Ісус Христос входив як цар, там він був розп'ятий. Святий дух зійшов на учнів Христа. З цього місця почалось поширення Святої Вісті (проповідання християнства) [11, с. 65].

Серед слів на позначення дій та станів людини, що мають стосунок до релігії, є лексеми *молитва*, *молитися*. Молитва є найвищим виявом релігійної свідомості людини. У словниках, енциклопедіях молитву тлумачать як усталену словесну формулу, змістом якої є звернення до Бога, пресвятої Богородиці, ангела, святих із проханням чи подякою або прославлення священних осіб чи подій. Персонажі в творі звертаються, ведуть розмову з Богом через молитву у найскладніші моменти свого життя. Мати Мафтея, перед тим як замислити тісто для *проскур*, промовляє *молитву*: *Стала над діжею, як над дитиною, і сотворила молитву, що передіє від Ніла чула «Преблаженні і Божоносні отці наші Спиридоне й Никодиме, стяжателі дерзновенія ко Господу рівноангельним житієм своїм. Єго же ради обогати, Христе, не тлінням і чудесами моці ваші; Молимо вас упадливо виклопотати душам нашим очищення і велику та багату милість. Спиридоне, незлобливості лелійнику, і, Никодиме-побідоімцю, обидва проскурники святі, хліби чисті в дар творящі Богові, і себе в запахну землю сотворителі: моліть Христа Бога да спасе душі наші»* [4, с. 187]. В цій молитві ми виокремлюємо низку мовленнєвих намірів: одержати підтримку від Бога, очистити душу, покаятися і возвеличити силу Божого слова. У церковно-обрядовій термінології *проскура* (*проскурка*) означає «невеликий хлібець, із якого вирізують Агнця та часточки, що їх споживають під час причащення», інша назва хліб (розмовне) [11, с. 241].

До предметів, що мають культове призначення, належить *хрест*. У християнстві *хрест* – виразник вищих цінностей, що відображає і модель людини з розпростертими руками, і піднесення духа до Бога й вічності. Як зазначається в богословській літературі – знак святого письма й це передусім символ богословських чеснот. Це і талісман, і оберіг від хвороб, горя та біди. Зазначимо, що Мирослав Дочинець у своєму творі неодноразово звертається до образу хрестата не тільки як могильного знака, а насамперед, як символу ревної віри в Бога, надії на вічне життя та воскресіння після смерті. Виявляється, що традиція ставити хрести на дорозі походить ще від кельтів, – як стверджує автор: «Чому хрести кладуть на роз-

путті?» «Від кельтів той звичай». *Свої посілості кельти позначали бовванами на розпуттях; Звідси розходилися три путівці, збоку похилено стояв геть зотлілий хрест. А глиняне ліплення Ісуса на подив хреста збереглося* [4, с.326]. «Для поганства характерне також поклоніння ідолам (бовванам, кумирам) Як безіменним божествам. Споруджували кам'яні ідоли на торгових, священних місцях і на пагорбах дорогах. Їх виготовляли з дерева та металу. Ідол для поганина був самим богом, а не нагадуванням про бога» [11, с.175]. Лексема *бовван* є синонімом лексеми *ідол*. Слово *бовван* запозичене з тюркських мов: давньотюркське *balvan* – «надмогильний камінь, пам'ятник» [ЕСУМ I, с. 218]. Отже, лексема «хрест» – сакральний багатомірний символ. В наступному контексті корелює із символом «Христового світла»: *А коли прийшли на наші терени з іскрою Христового світла солунські брати, світі Кирило й Методій, то саме тут виголосили першу свою казнь, [...] і постав на чествування солунських просвітників хрест. Ніби зі срібла вилитий. Та з часом теж почорнів, усотуючи в себе прогріхи людности, і має виразне символіко-асоціативне узагальнення.*

До назв християнських культових споруд належать лексеми *храм*, *церква*. На правому березі домуровують храм, який планують посвятити на Різдво Богородиці. – *"Мафтею, ти потомник знатного каменяра, то дорадь, чим настелити нам падамент?"*. *"Чим? Я знаю, що ліпшого й при тому дешевишого матеріалу, як глина, немає. Його й Господь вибрав, коли нас ліпив. Але глина не до глини. Брати її треба з Жуківського ямища [...]. Штука в самому вінці. Треба настругати віск у гарячу лляну оливу й залити глиняний настил. Затвердне на крицю. Таку долівку хіба долотом роздобаєш. А головне – падамент живий і теплий. На такому й набосо можна Службу вистояти* [4, с. 191]. Автор звертає нашу увагу, як ретельно відбирали будівельний матеріал наші предки і тим самим наголошує на морально-релігійній ядерній складовій семантики концептуальної лексеми *храм*. Принагідно зауважимо, що в храмі, про який йдеться в тексті, і сьогодні проходять богослужіння.

В іншому контексті, два плани семантичної структури концептуальних лексем *церква* і *корчма* протиставлені: *Дві лакомні, дві спасенні пристанища в русина – церква і корчма – крамниця. Стоять на белебнях і розпуттях, як дві віхи одвічного вибору. До одної веде вузький пішичок недільної сходки, а до другої протоптана дорога – і там цілоденно кипить хмільний здвиг. Віковий голод душі і труйний пересит плоті. Письменник з гіркою апелює до земляків, що вибрали дорогу до корчми, а не до церкви, а підсилює біль метафорична конструкція: *Побіч стоїть укопаний чорний хрест і Ісус з-під тернового вінця сумовито поглядає на ті дві дороги – рятівну і руйну* [4, с. 210].*

Прикметною ознакою святості в романі є зображення простої ходи. Автор не вживає слова *паломник, прочанин*. Але за описом процесії горян легко впізнається християнська традиція відвідувати святі місця. Стосується ця традиція прочан, які відвідували святі місця в Палестині й приносили із собою пальмові гілки: «*Часом ми ставали, пропускаючи прощу – гурму тихих, самозаглиблених, як біблійні пастухи, горян. Сі люди ніколи не грішили проти своїх віри, вони хрестяться на кождє розп'яття і кождий відлунок дзвону; тут привиди мервих не вертаються із цвинтарів, бо грїх не обтяжує сумління живих* [4, с. 223].

Пор. в ін. контексті: «*Схилявся до вечора празникового день. Протилежним берегом тяглася процесія до монастиря, несли хоругви з Богородицею. Йшли перевагом жони [...]. Жони брели заправою на босо, ламаним шнурком увійшли в брід. Попереду дівча з повісою на чорному деревку. Божа Мати з цератового мальовидла сторожко поглядала, аби сердега не оступилася на слизькому камені. Ріка здержала плін, дала їм перейти. Вийшли на берег, обтрушуючи краплі, як гуси. Та й ізнову стали в ряди-вервиці і рушили гребенем гори, співаючи псалми, які давно Давид добув для них із свого серця. Ми мовчки дивилися на той похід. Призахідне сонце стало на прuzzi, і жіночий гурт неначе плів у тремкому рахманному сяєві, чи линув у золотому вирію. "Світло очей моїх, – сказав Елейзар. – Так у давнину казали про жону". "Про янголів співають, – задумливо мовив Божий челядник. А вони й самі янголи-хоронительки роду людського... Дві найбільші тайни супроводять чоловіка. Се дорога до Бога і до жінки..."* [4, с. 214].

Оригінальну змістову й формальну структуру має цей авторський елегійно-епічний уривок. У

всьому відчувається прихильність письменника до учасниць процесії. Мажорна тональність корелює з індивідуально- авторськими порівняннями: *ламаним шнурком увійшли в брід; Вийшли на берег, обтрушуючи краплі, як гуси; жіночий гурт неначе плів у тремкому рахманному сяєві, чи линув у золотому вирію*.

При цьому письменникові не закинеш в однотипності лексичного вираження: учасниць процесії він зазиває *жіночий гурт, янголи-хоронительки роду людського*.

На увагу заслуговує також розгляд фразеологічних конструкцій з компонентом *Бог*. Божа благодать, опіка визначає парадигму людського буття: *Чоловік крутить, а Бог розкручує* [4, с. 89]; *Бог стелить драбинку вгору і в долинку* [4, с. 86]; *...зцілення – на дні чаши. А од котрої ...Тут Бог міряє* [4, с. 135]; *Чоловік мислить, а Бог креслить* [4, с. 289]. Сакральна сфера вказаного змісту у фразеологічних конструкціях наповнена такими духовними якостями як любов, шана, честь і милість (Божа). *Вишито мене, лишилось тільки любов і милість Божа* [4, с. 189].

Висновки і перспективи подальших досліджень.

У статті ми виявили сакральні лексеми в романі Мирослава Дочинця «Мафтей» та дослідили семантичне мікрополе конститuentів, що формують релігійну картину світу – найвиразнішу складову концептуальної картини світу, визначили специфіку змін цих сакральних лексем.

Отже, такий аналіз допоміг глибше зрозуміти своєрідність художнього світу митця, органічність його мовомислення в категоріях сакрального. У подальших розвідках видається перспективним дослідити фразеолого-паремійне поле сакрального в творчості Мирослава Дочинця.

Література

1. Бабич Н. «Сила Божа» в народній фразеології / Надія Бабич // Богословський стиль української мови в контексті стилістичної науки: зб. наук.-дидак. праць – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2009. – С. 118–123.
2. Баранська Л. Лінгвостилістика знакових сакральних образів у творі Марії Матіос «Приватний щоденник. Майдан. Війна...» / Леся Баранська // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 772. Романо-слов'янський дискус. – Чернівці : Видавничий Дім «Родовід», 2016. С. 66–71.
3. Денисюк В. Біблійноонімна фразеологія української поезії середини XVII ст. / Василь Денисюк // Hungaro-ruthenica VII / Szerkesztette Kocsis Mihaly (редактор Кочіш Мігай). – Szeged – Сеген, 2015. – 295 с.
4. Дочинець М. Мафтей. Книга, написана сухим пером. Роман / Мирослав Дочинець. – Мукачево: Карпатська вежа, 2016. – 352 с.
5. Етимологічний словник української мови: у 7т. / Гол. ред. О. С. Мельничук. – К.: Наук думка, 1982 – Т. 1. – 582 с., 2003 – Т. 4. – 657 с.
6. Єрмоленко С. Етнокультурний та соціальний зміст художньої оповіді І. Нечуя-Левицького / Світлана Єрмоленко // Культура слова. – Випуск 79, 2013. – С. 6.
7. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль. – К. : Либідь, 2001. – 312 с.
8. Ковтун А. Метафоризована релігійна лексика в українському нерелігійному мовленні / Альбіна Ковтун // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 772. Романо-слов'янський дискус. – Чернівці : Видавничий Дім «Родовід», 2016. – С. 38–46.

9. Колоїз Ж. Біблійна алюзія як засіб вираження авторської інтеграції в романі В. Шкляра «Залишенець. Чорний ворон» / Колоїз Ж. // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. – Чернівці: Чернівецький ун-т, 2013. – С. 3–9.
10. Кононенко В. Українські переклади Біблії і мова художньої літератури / Віталій Кононенко // Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze. 11–12. – Spotkania polsko – ukraińskie. – Studia Ucrainica / pod red. S. Kozaka. – Warchawa, 2001. – S. 74–88.
11. Мацьків П. Концептосфера Бог в українському мовному просторі: [монографія] / Петро Мацьків. – Дрогобич: Коло, 2007. – 332 с.
12. Скаб М. В. Семантичні трансформації біблійних висловів у творах Ліни Костенко / Скаб Марія // Семантика мови і тексту: матеріали Міжнар. конф., 26-28 вересня 2012 р., м. Івано-Франківськ, 2012. – С.572–575.
13. Словник української мови : в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1970-1980; Т. 1 : А – В / [ред.. П. Й. Горещкий, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – К. : Наук. думка, 1970. – 799 с.; Т. 2: Г – Ж / [ред.. П. П. Доценко, Л. А. Юрчук]. – К. : Наук. думка, 1971. – 550 с.
14. Сюта Г. Біблійна цитата в українській поетичній мові ХХ ст. / Г. Сюта // Культура слова. Випуск 78, 2013 – С. 66.

Лидія ПРОКОПОВИЧ

**ТЕНДЕНЦИИ И ОСОБЕННОСТИ ИЗМЕНЕНИЯ САКРАЛЬНЫХ ЛЕКСЕМ В РОМАНЕ
МИРОСЛАВА ДОЧИНЦА « МАФТЕЙ »**

Аннотация. В последние годы ХХ и в начале ХХІ века усилилось внимание к культурно-духовной жизни, что и способствовало активизации исследований, связанных с религиозной проблематикой. Целью научной работы есть исследование семантико-стилистических особенностей сакральных лексем в романе закарпатского писателя новейшего времени Мирослава Дочинца. В процессе разноаспектного осмысления проблем сакрального в художественном дискурсе выявлено структурно-семантические группы сакральных лексем, обозначены их идейно-концептуальные функции. Определено, что высокая частотность обращений к Богу, сквозная молитвенность актуализирует духовную ментальную память, помогает автору аккумулировать высшие христианские ценности. Этот анализ дал возможность глубже понять своеобразие художественного мира писателя, органичность его речемышления в категориях сакрального.

В дальнейшем видится перспективным исследовать фразеолого-паремийное поле сакрального в творчестве Мирослава Дочинца.

Ключевые слова: концепт, лексема, сема, сакральное, Божие заповеди, вербализация, онимы.

Lidia PROKOPOVYCH

**TRENDS AND SPECIFICITY OF CHANGES MANIFESTATION OF SACRAL LEXEMES IN THE
NOVEL OF MYROSLAV DOCHYNETS "MAFTEI"**

Resume. In the last years of the XXth century and the beginning of the XXI st century general attention to cultural and spiritual life was intensified, which led to the activation of research related to religious issues. The aim of scientific research is to investigate the semantic and stylistic features of sacral lexemes in the novel of the Transcarpathian writer of the modern period Myroslav Dochynets. In the process of multiaspect comprehension of the problem of the sacral in the artistic discourse, the structural and semantic groups of sacral lexemes were revealed, their ideological and conceptual functions were determined. It is noted that the increasing frequency of appeals to God, thoroughly prayer, actualizes the spiritual mental memory, helps the author to accumulate the highest Christian values. Such analysis helped to understand more deeply the originality of the artistic world of the artist, the organicity of his thinking in the sacral categories.

It seems promising to explore in the further scientific investigations phraseological and parameological field of the sacral in the work of Myroslav Dochynets.

Key words: concept, lexeme, seme, sacral, God's commandments, verbalization, proper names.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2018 р.

© Прокопович Л.С., 2018

Прокопович Лідія Сигізмундівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій Мукачівського державного університету (м. Мукачеве).